ANNALES UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA

LUBLIN-POLONIA

VOL.XXIV,1 SECTIO H 1990

Zakład Historii Gospodarczej i Myśli Ekonomicznej
Wydziału Ekonomicznego UMCS

Ryszard ORŁOWSKI

Srebrne gody Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej

The Twenty-fifth Anniversary of Maria Curie-Skłodowska University Economic Faculty

POWSTANIE I ORGANIZACJA WYDZIAŁU

Dwadzieścia pięć lat działalności Wydziału Ekonomicznego znaczyć może i mało, i dużo. Niewiele, gdy chodzi o chronologię, sporo jednak jeśli lata te traktować będziemy jako miarę autentycznej aktywności pracowników i ich dorobku. Dwadzieścia pięć lat bowiem w życiu człowieka dorosłego, który związał swe losy z nauką i kształceniem, stanowi przecież dużą część jego praktycznej działalności.

Historia Wydziału związana jest z losami Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, który powstał 23 października 1944 r. na skrawku wyzwolonej Polski, jeszcze w zgiełku wojny. Nowa uczelnia przyjęła najpierw profil przyrodniczy. Twórcy i organizatorzy UMCS przewidywali jednak powołanie w przyszłości dalszych kierunków kształcenia, przede wszystkim humanistycznych i społecznych. Profesor Henryk Raabe, twórca Uniwersytetu i jego pierwszy rektor, w swoim memoriale z 18 września 1944 r. sygnalizował potrzebę utworzenia w Lublinie Wyższej Szkoły Handlowej. Dr Stanisław Skrzeszowski, ówczesny kierownik Resortu Oświaty Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, wspomniał w dyskusji nad kształtem nowego Uniwersytetu, o możliwości zorganizowania w jego ramach wydziału spółdzielczego.

Wkrótce życie potwierdziło trafność tych przewidywań. Uniwersytet rozwijał się szybko, reorganizował, tworzył nowe wydziały i kierunki studiów. W 1950 r. powstał Wydział Prawa, w dwa lata później Wydział Humanistyczny. Mimo zgłaszanego zapotrzebowania na ekonomistów, władze uczelni nie decydowały się na otwarcie studiów w tej dziedzinie. Poczyniły wszakże znaczące posunięcie w kierunku stopniowego tworzenia uniwersyteckiego środowiska ekonomistów. Ważne znaczenie miała tu działalność Katedry Ekonomii Politycznej na Wydziale Prawa, realizująca zadania dydaktyczne dla wydziałów prawa i humanistyki. Kierownictwu Katedry udało się skupić pewną liczbę pracowników zainteresowanych rozwojem nauk ekonomicznych, zapoczątkowane zaś prace naukowe z tej dyscypliny wpłynęły na rozwój naukowy młodych pracowników. Wiele w tym zasługi kolejnych kierowników Katedry zwłaszcza: Zygmunta Chodkiewicza, Antoniego Gurnicza, Henryka Chołaja. W Katedrze tej swoje umiejętności naukowe i dydaktyczne doskonalili: Franciszek Danilczuk, Zbigniew Mitura, Andrzej Pakuła, Tadeusz Tokarzewski, Zdzisław Szymański, Mikołaj Waleszko, którzy następnie swe losy związali z Wydziałem Ekonomicznym. Trzeba dodać, że badania społeczno-gospodarcze, przeważnie w aspekcie historycznym, prowadzono w Katedrze Historii Gospodarczej na Wydziale Humanistycznym. Katedrą kierował profesor Stanisław Hoszowski, wybitny przedstawiciel lwowskiej szkoły historycznej Franciszka Bujaka. Rozwijali tam swoje zainteresowania historią gospodarczą Ryszard Orłowski i Józef Kasperek (dziś docent Filii Rzeszowskiej UMCS).

Następnym krokiem w kierunku kształtowania lubelskiego środowiska ekonomicznego było otwarcie w Lublinie z inicjatywy UMCS, w listopadzie 1960 r. pierwszego w kraju punktu konsultacyjnego zaocznych studiów ekonomicznych krakowskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej. Owocem jego dziesięcioletniej pracy było wykształcenie prawie 350 magistrów ekonomii, wśród nich: Tadeusza Brzyskiego, Wiesławy i Czesława Grusiewiczów, Adeli Zalewowej, późniejszych pracowników naszego Wydziału. Rezultatem dobrze układającej się współpracy UMCS z krakowską WSE były wspólne działania na rzecz rychłego powołania w UMCS studiów ekonomicznych. Duże zaangażowanie w tej sprawie przejawiali ze strony WSE prof. prof. Leszek Kasprzyk i Stanisław Wacławowicz. Natomiast chęć przeniesienia się na stałe do Lublina zadeklarowali wtedy: Bogusław Jasiński, Mieczysław Kawa i Władysław Kwiecień.

Rezultatem konsekwentnych zabiegów władz UMCS, szczególnie ówczesnego rektora Grzegorza Leopolda Seidlera, była uchwała Senatu z dnia 26 stycznia 1963 r. dotycząca zorganizowania Wydziału Ekonomicznego. Opra-

cowanie odpowiedniego wniosku w tejże sprawie poruczono specjalnej komisji, na której czele stanął Henryk Reniger, kierownik Katedry Prawa Finansowego. Wynikiem prac komisji był elaborat *O potrzebie utworzenia Wydziału Ekonomicznego UMCS,* przedstawiony Senatowi Uniwersytetu przez H. Renigera 25 listopada 1963 r. Senat podjął wówczas pozytywną uchwałę w tej kwestii, po czym rektor skierował wniosek do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego o powołanie Wydziału Ekonomicznego UMCS ze specjalnością: ekonomika rolnictwa.

Rektor powołał z dniem 1 stycznia 1964 r. na organizatora wydziału H. Renigera, który przystąpił do kompletowania kadry naukowej. Zainteresowanie i skuteczną pomoc w uruchomieniu studiów ekonomicznych w UMCS, przejawiał dr Piotr Karpiuk, działając w imieniu lubelskich władz miejskich i wojewódzkich. Kierownictwo Uniwersytetu w trosce o zabezpieczenie potrzeb lokalowych nowego wydziału, przygotowało plan budowy nowych gmachów, które uwzględniały również potrzeby Wydziału Prawa oraz centralnej administracji uczelnianej.

Po stosunkowo krótkim okresie przygotowawczym i przy życzliwej pomocy ówczesnego wicedyrektora Departamentu Studiów Uniwersyteckich i Pedagogicznych Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego Jana Kluczyńskiego powołany został Wydział Ekonomiczny na UMCS, zarządzeniem MSW z dnia 15 lutego 1965 roku. Wydział składał się z 11 katedr, stanowiących jego podstawowe jednostki organizacyjne. Były to Katedry: Ekonomii Politycznej (kier. Henryk Cholaj), Ekonomiki Rolnictwa (Augustyn Woś), Planowania i Polityki Gospodarczej (Tadeusz Przeciszewski), Ekonometrii (Paweł Czartoryski), Matematyki (Zdzisław Lewandowski), Filozofii Społecznej (Jakub Litwin), Historii Gospodarczej (Ryszard Orłowski), Prawa (Zbigniew Mitura), Statystyki (Władysław Kwiecień), Rachunkowości (Mieczysław Kawa), Finansów (Wojciech Karpiński). Trzy spośród wymienionych katedr: Ekonomii Politycznej, Filozofii Społecznej i Historii Gospodarczej działały już wcześniej w strukturze UMCS. Pierwsze zmiany w obsadzie kierowniczej katedr nastąpiły z odejściem H. Cholaja do SGPiS 30 czerwca 1966 r. Katedrę Ekonomii Politycznej przejął wówczas A. Woś, przekazując Katedrę Ekonomiki Rolnictwa Z. Adamowskiemu.

Tymczasem z dniem 1 czerwca 1965 r. Minister Szkolnictwa Wyższego powołał kierownictwo Wydziału w osobach: Z. Lewandowskiego, jako dziekana i A. Wosia, jako prodziekana. W związku zaś z utworzeniem zaocznych studiów ekonomicznych w listopadzie 1966 r. Rada Wydziału wybrała na prodziekana do spraw dydaktyki i wychowania R. Orłowskiego. Później kolejnymi dziekanami byli: Władysław Holtzman (1968), R. Orłowski (1969-

1975), Władysław Tomaszewski (1975-1976), Lechosław Siejak (1976-1978), Sławomir Kozłowski (1978-1981), R. Orłowski (1981-1983), Zdzisław Lewandowski (1983-1986). Aktualny skład kierownictwa Wydziału stanowią: Ryszard Orłowski jako dziekan, Wacław Grzybowski, Urszula Wich, Witold Kurek - prodziekani. Pierwszą kierowniczką dziekanatu była Maria Fijałkiewicz, która tę funkcję pełniła do 1973 r. Po niej obowiązki te przejęła mgr Zofia Orzeł i sprawuje je do dnia dzisiejszego.

Wydział rozpoczął działalność w nader skromnych warunkach lokalowych. Na dodatek jego pomieszczenia rozproszone były po różnych gmachach Uniwersytetu, w sześciu odległych punktach miasta. Jeszcze w 1975 r., a więc w dziesięć lat po uruchomieniu Wydziału miał on do dyspozycji zaledwie 37 izb o łącznej powierzchni 720 m2. Mieściło się tam 9 zakładów naukowych, skupiających prawie stu pracowników. Poprawa lokalowa Wydziału nastąpiła po 13 latach, kiedy to w 1978 r. uzyskano 104 pomieszczenia w wieżowcu Rektoratu. W rok później wprowadzono się do nowoczesnego pawilonu dydaktycznego z trzema salami amfiteatralnymi (po 200 miejsc) i 17 salami na ćwiczenia i seminaria, łącznie wydział otrzymał 3160 m2 powierzchni.

Własne pomieszczenia o powierzchni 360 m2 otrzymała także Biblioteka Wydziałowa, której księgozbiór liczy dziś blisko 50 tys. pozycji. Jest on najzasobniejszy w środowisku lubelskim, gdy chodzi o literaturę ekonomiczną.

Powołane przez ministra katedry działały do 1 września 1970 r., kiedy to pod hasłem integracji naukowej i personalnej w sposób odgórny i arbitralny, w miejsce katedr powołano instytuty z przyporządkowanymi im zakładami. W nowe ramy organizacyjne w sposób dość dowolny skupiono dyscypliny naukowe i ludzi. Utworzono wówczas dwa istytuty: Ekonomii Politycznej i Planowania oraz Ekonomiki Produkcji. Na czele pierwszego stanął A. Woś z zastępcą W. Grzybowskim. W ramach tegoż instytutu działały następujące zakłady:

- Ekonomii Politycznej i Planowania (kier. A. Woś),
- Historii Gospodarczej i Myśli Ekonomicznej (kier. R. Orłowski),
- Statystyki (kier. W. Kwiecień),
- Matematyki (kier. Z. Lewandowski).

Drugi instytut pod kierownictwem W. Holtzmana rozpoczął pracę z zakładami: Ekonomiki Przemysłu i Organizacji Przedsiębiorstw (kier. W. Holtzman), Ekonomiki Rolnictwa (Z. Adamowski), Finansów i Rachunkowości (W. Karpiński).

W miarę przybywania samodzielnych pracowników naukowych, a

także rosnących potrzeb badawczych i dydaktycznych instytuty wzbogacały się o nowe Zakłady. Powstały więc w Instytucie Ekonomii Politycznej i Planowania: Zakład Planowania i Polityki Gospodarczej (kier. T. Przeciszewski), Zakład Teorii Rozwoju Ekonomicznego (kier. S. Kozłowski). W drugim instytucie podzielono Zakład Ekonomiki Przemysłu i Organizacji Przedsiębiorstw na 2 Zakłady: Ekonomiki Przemysłu (kier. W. Holtzman) oraz Organizacji i Zarządzania (kier. Z. Szeloch), powołano następnie Zakład Nauk o Pracy (kier. Z. Mitura) oraz Zakład Teorii Organizacji (kier. J. Kurnal).

W dziesięć lat później, tj. w 1980 r. struktura organizacyjna Wydziału przedstawiała się następująco. Instytut Ekonomii Politycznej (dyr. W. Grzybowski) z sześcioma zakładami: Ekonomii Politycznej (kier. W. Grzybowski), Teorii Rozwoju Ekonomicznego (S. Kozłowski), Polityki Ekonomicznej i Społecznej (T. Przeciszewski), Historii Gospodarczej i Myśli Ekonomicznej (R. Orłowski), Statystyki i Ekonometrii (J. Greń), Zastosowań Matematyki (Z. Lewandowski). Instytut Ekonomiki Produkcji, Organizacji i Zarządzania, którym kierował Z. Szeloch skupiał 6 zakładów: Ekonomiki Rolnictwa (kier. J. Zalewa), Ekonomiki Przemysłu (kier. L. Siejak), Teorii Organizacji (J. Kurnal), Organizacji i Zarządzania (Z. Szeloch), Finansów i Rachunkowości (A. Pomorska), Nauk o Pracy (Z. Mitura). Obydwa instytuty miały 12 zakładów zatrudniających 103 nauczycieli akademickich.

W 1980 r. na wniosek Rady Wydziału zlikwidowano instytuty, pozostawiając zakłady jako jednostki podstawowe. Stanowiło to bezprecedensowy wyłom w instytutowej organizacji Uniwersytetu. Likwidacja instytutów rozluźniła niezbyt mocne zresztą więzy integracyjne na Wydziale a odejście kierowników niektórych zakładów pozbawiło opieki naukowej młodych adeptów nauki. Występujące trudności kadrowe, wzrastające zadania w zakresie kształcenia młodych pracowników i względy praktyczne wywołały potrzebę dalszych przekształceń organizacyjnych. Po burzliwych dyskusjach na Radzie Wydziału i w Senacie Rektor w maju 1983 r. powołał na Wydziale dwa instytuty i Katedrę. Powołał wówczas Instytut Teorii Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego, którego pierwszym dyrektorem został T. Przeciszewski. W skład Instytutu weszły 4 zakłady: Planowania Gospodarczego, Społecznego i Przestrzennego (kier. T. Przeciszewski), Nauk o Pracy (Z. Mitura), Historii Gospodarczej i Myśli Ekonomicznej (R. Orłowski), Zastosowań Matematyki (Z. Lewandowski). Drugi instytut: Ekonomiki Produkcji, Organizacji i Zarządzania (dyr. J. Kurnal) posiadał 5 zakładów: Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (kier. J. Zalewa), Teorii Organizacji (J. Kurnal), Organizacji i Zarządzania (Z. Szeloch), Finansów i Rachunkowości (A. Pomorska). W 1988 r. powstał tutaj nowy zakład: Eko-

nomiki i Organizacji Gospodarstw Rolnych (kier. H. Płudowski).

Decyzją Rektora z dnia 6 maja 1988 r. powołano 2 zakłady pozainstytutowe: Zakład Teorii Rozwoju Ekonomicznego (kier. T. Tokarzewski) oraz Zakład Współczesnej Gospodarki Światowej (kier. M. Ciepielewska). Obydwa Zakłady skupiły specjalistów z licznego zespolu pracowników Katedry Ekonomii Politycznej.

Dotychczasowe doświadczenia wykazały, że zmieniające się często, może nawet zbyt często, warianty struktury organizacyjnej Wydziału nie przynosiły zadowalających rezultatów. Wydaje się nawet, że w pewnych okresach komplikowały osiąganie zamierzonych celów. Jeśli bowiem przyjmuje się za właściwe, iż integracja naukowa określa integrację dydaktyczną, to w naszym przypadku nie sprzyjały temu ukształtowane zgrupowanie zakładów w ramach instytutów. W skład instytutów bowiem wchodziły dyscypliny naukowe, dość często połączone ze sobą w sposób przypadkowy. Rozproszenie zaś dyscyplin specjalizacyjnych ograniczało wpływ na kierowanie procesami dydaktyczno-wychowawczymi i utrudniało merytoryczną ocenę rozwoju naukowego młodej kadry. Uznaje się, że właściwym rozwiązaniem byłoby takie powiązanie zespołów specjalistów pokrewnych dyscyplin, których działalność naukowa i dydaktyczna zabezpieczałyby obsługę uprawianych kierunków kształcenia. Dotąd żaden z opisanych wariantów organizacyjnych takich warunków nie spełniał.

OBSADA KADROWA

Poważną barierę utrudniającą uruchomienie nowego Wydziału stanowił brak wysoko - kwalifikowanych kadr ekonomistów w lubelskim środowisku akademickim, mimo nieodległych tradycji kształcenia ekonomistów w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Ciekawe, że spośród absolwentów tej uczelni z Wydziałem Ekonomicznym związało się na trwałe właściwie dwóch pracowników: T. Przeciszewski i Z. Szeloch. Część młodej kadry pochodziła z lubelskich zakładów pracy. Zasadniczy jednak trzon pierwszych docentów, a także asystentów wywodził się z różnych krajowych środowisk naukowych, głównie z Warszawy i Krakowa. Zresztą z ówczesnych kłopotów kadrowych zdawało sobie sprawę Ministerstwo, które jeszcze przed formalnym powołaniem Wydziału skierowało do UMCS 2 nowo powołanych docentów: A. Wosia (SGPiS) oraz T. Przeciszewskiego (UW), którzy do czasu otwarcia studiów ekonomicznych w UMCS odbywali zajęcia dydaktyczne: w Uniwersytecie Łódzkim (T. Przeciszewski) i SGPiS (A. Woś).

W chwili powołania Wydziału rozpoczęło na nim pracę 20 nauczycieli akademickich, w tym: 7 docentów, 6 adiunktów, 7 asystentów. Niedobór samodzielnych pracowników spowodował, że kierownictwo 5 katedr sprawowali

adiunkci, bliscy jednak habilitacji. Tak więc nader szczupłą grupę pracowników miejscowych zasilili kandydaci z zewnątrz, przeważnie dojeżdżający i niezdecydowani na przeniesienie się na stałe do Lublina. Wyjątek stanowili W. Grzybowski i W. Holtzman, później L. Siejak, którzy związali się na stałe z UMCS. Wydział, jak przez wiele lat mówiono, funkcjonował "na kółkach", choć godzi się przyznać, że dojeżdżający najczęściej wypełniali swoje zadania naukowe i dydaktyczne akuratnie i z dużym zaangażowaniem. Spośród dojeżdżających pracowników samodzielnych, którzy pracowali lub pracują dotąd na pełnych etatach w UMCS należy wymienić: Z. Adamowskiego, H. Chołaja, A. Gurnicza, P. Czartoryskiego, M. Kawę, J. Litwina, T. Przeciszewskiego, A. Wosia, W. Tomaszewskiego, J. Kurnala, M. Ciepielewską. Mają oni duże zasługi i wymierny wkład w rozwój naszego Wydziału. Można to także odnieść do półetatowców: M. Nasiłowskiego, Z. Bosiakowskiego, J. Grenia, Sztuckiego, Leskiewicza.

Skomplikowaną sytuację kadrową wydziału wyraźnie poprawiły habilitacje jego pracowników: R. Orłowskiego w 1966 r. na Wydziale Humanistycznym UMCS, W. Kwietnia w 1967 r. w krakowskiej WSE, Z. Adamowskiego w 1968 r. w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, A. Gurnicza w 1969 r. w krakowskiej Akademii Ekonomicznej, W. Grzybowskiego w 1969 r. w SGPiS. Zespół samodzielnych pracowników nauki powiększył się również w drodze mianowania w 1968 r. docentami: W. Grzybowskiego, W. Karpińskiego, M. Kawy, Z. Mitury i M. Waleszki.

Wzrost grona samodzielnych pracowników stwarzał warunki do rozwoju naukowego, odpowiedniego zabezpieczenia zajęć dydaktyczno-wychowawczych i pracy organizacyjnej. Powiększało się i krzepło środowisko naukowe lubelskich ekonomistów. Stąd też powodzeniem zakończyły się w 1969 r. starania Wydziału o uzyskanie uprawnień do nadawania stopnia doktora nauk ekonomicznych. Podniosło to oczywiście rangę i atrakcyjność Wydziału oraz stanowiło zdecydowany zwrot w rozwoju młodej kadry naukowej. W latach bowiem 1970-1975 na 45 otwartych przewodów doktorskich stopień doktora uzyskały 32 osoby, w tym 18 pracowników Wydziału. Pierwszy doktorat otrzymał Cz. Grusiewicz, starszy asystent Zakładu Finansów i Rachunkowości. Promotorem pracy był A. Woś, którego niezwykła aktywność naukowa i szkoleniowa wywierała ogromny wpływ na młodych adeptów nauki. Pod jego kierunkiem doktoryzowało się wówczas 7 pracowników Wydziału. W szkoleniu doktorów Wydział przychodził z pomocą pracownikom Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu, który nie posiadał uprawnień w zakresie doktoryzowania. Z możliwości doktoryzowania się na naszym Wydziale korzystali także młodzi ekonomiści

lubelskiej Akademii Rolniczej i Politechniki Lubelskiej. Później w gronie doktorów Wydziału Ekonomicznego znaleźli się również cudzoziemcy.

Do umocnienia Wydziału przyczyniły się następnie awanse jego docentów. Tytuły profesorów nadzwyczajnych uzyskali: W. Holtzman (1970), A. Woś (1971), Z. Lewandowski i T. Przeciszewski (1972), Z. Adamowski, W. Kwiecień, R. Orłowski (1973), P. Czartoryski (1974). Rezultatem wzmożonej działalności naukowej i widocznych efektów w kształceniu kadr specjalistów, było uzyskanie przez Wydział w 1970 r. uprawnień habilitacyjnych. Był to niewątpliwie istotny wyraz wzrostu znaczenia lubelskiej ekonomii w skali ogólnokrajowej. Pierwszy stopień doktora habilitowanego nadała Rada Wydziału Ekonomicznego w 1975 r. Z. Szelochowi, adiunktowi Zakładu Ekonomiki Przemysłu.

Uzyskanie przez Wydział uprawnień habilitacyjnych wieńczyło niejako pierwsze dziesięciolecie jego owocnych osiągnięć, rokując nadzieję na nowy jakościowy skok. Zagrożenie wszakże pojawiło się wkrótce i dość niespodziewanie. Na własną prośbę odeszli z Wydziału profesorowie: W. Kwiecień (1974), A. Woś (1975), P. Czartoryski (1979), Z. Adamowski, oraz docenci: A. Gurnicz, W. Karpiński (1971) i M. Kawa (1976), M. Waleszko. Był to poważny ubytek doświadczonej kadry specjalistów, osłabiający kondycję naukową i dydaktyczną Wydziału, a co najważniejsze godzący w jego uprawnienia akademickie. Na szczęście nie spadło tempo zdobywania przez pracowników doktoratów. Szczególnie korzystne były lata 1975-1979, kiedy 28 asystentów zdobyło stopnie doktorskie. Gorzej było z habilitacjami, gdyż Rada Wydziału ze względów proceduralnych, nie korzystała ze swoich uprawnień. Zahamowało to proces przygotowania rozpraw habilitacyjnych.

Nastąpił ponownie czas gorączkowych poszukiwań samodzielnych pracowników naukowych w krajowych środowiskach akademickich. Przyniosły one pewne wyniki, z Wydziałem powiązali się etatowo: Lechosław Siejak, który przeniósł się służbowo z wrocławskiej Filii Akademii Ekonomicznej w Jeleniej Górze oraz Władysław Tomaszewski z warszawskiego Instytutu Statystyki. Poważnym wzmocnieniem Wydziału były habilitacje pracowników: S. Kozłowskiego w 1974 r. we wrocławskiej AE., U. Wich w 1979 r. w SGPiS, S. Ogrodnika w 1981 r. w krakowskiej AE. Ważne było przyjście na Wydział doc. A. Pomorskiej z Wydz. Prawa. Powolny jednak postęp w finalizowaniu prac habilitacyjnych nie rekompensował strat w gronie samodzielnych pracowników i powodował przykry proces starzenia się kadry. Za pilne więc zadanie uznano sprawę wykorzystania uprawnień habilitacyjnych. Wkrótce powstały po temu sprzyjające okoliczności. W 1986 r. tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał T. Hoff, w 1987 r. W. Grzybowski, a pełne etaty

na Wydziale przyjęli profesorowie: M. Ciepielewska ze Spółdzielczego Instytutu Badawczego oraz H. Płudowski z Lubelskiej Akademii Rolniczej (jego zamiejscowego Wydziału Rolniczego w Zamościu).

Kolejne zatem dziesięciolecie 1976-1986 było wprawdzie dla sytuacji kadrowej Wydziału trudnym ale niesłychanie ważnym. Uświadomiono sobie bowiem wyraźnie, że dalszy rozwój Wydziału będzie zależał przede wszystkim od awansów naukowych własnych pracowników. Główny więc nacisk położono na stworzenie odpowiednich warunków dla przyśpieszenia szkolenia doktorów, otwarto też drogę dla przeprowadzenia habilitacji na Wydziale. Skorzystano w większym jak dotąd stopniu z możliwości kształcenia pracowników za granicą na Wschodzie i Zachodzie. Pozytywne rezultaty tej pracy dały o sobie znać już pod koniec drugiego dziesięciolecia działalności Wydziału, tym razem w zakresie habilitacji. Obiecującym sygnałem była habilitacja Bogumiły Muchy (1987 r.), która rozpoczęła niejako drugą rundę przewodów habilitacyjnych na Wydziale po 11 letniej przerwie. Prawdziwy wszakże "wysyp" habilitacji nastąpił w latach 1988-1989. Szczególnie ważne były habilitacje absolwentów naszego Wydziału. Rozpoczął je Jerzy Węcławski w 1989 r. z Katedry Ekonomii Politycznej. Potem nastąpiły kolejne habilitacje: Genowefy Sobczyk z Zakładu Ekonomiki Przemysłu, Jerzego Kitowskiego - adiunkta Filii UMCS w Rzeszowie, Piotra Karpusia - adiunkta Katedry Ekonomii Politycznej. Ponadto kolokwium habilitacyjne złożyli pomyślnie: W. Filar wiosną 1988 r. - adiunkt Filii UMCS w Rzeszowie, w Instytucie Gospodarki Narodowej im. J. Plechanowa w Moskwie oraz Marian Żukowski 8 grudnia 1989 r. adiunkt Katedry Ekonomii Politycznej w Uniwersytecie Moskiewskim. W tymże 1989 r. prace habilitacyjne zakończyli Maria Frydrychiewicz-Lulek z Zakładu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, S. Ślusarczyk z Filii UMCS w Rzeszowie oraz Anna Golec z Zakładu Historii Gospodarczej i Myśli Ekonomicznej. Za realne można więc uznać, iż w ciągu najbliższych lat 1990-1992 zakończy przewody habilitacyjne co najmniej 5 pracowników wydziału macierzystego i 3 z Filii UMCS w Rzeszowie. Ważne znaczenie dla Wydziału będą miały przygotowywane wnioski o awanse profesorskie dla: A. Pomorskiej z Zakładu Finansów i Rachunkowości, Urszuli Wich z Zakładu Planowania Gospodarczego, Społecznego i Przestrzennego. W nieodległej przyszłości należy spodziewać się wystąpienia Rady Wydziału w sprawie nadania tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego dla T. Tokarzewskiego, Jana Zalewy oraz Witolda Kurka z Filii UMCS.

Aktualnie pracuje na Wydziale 116 nauczycieli akademickich, w tym 8 profesorów, 10 docentów, 59 adiunktów, 5 starszych wykładowców, 28 asy-

stentów. Przy sprzyjających okolicznościach w ciągu 2 lat liczba profesorów zwiększy się do 12 a docentów do około 20.

KIERUNKI KSZTAŁCENIA STUDENTÓW

Działalność dydaktyczną rozpoczęto na Wydziale 1 października w roku akademickim 1965/66 na jedynej wówczas specjalności: ekonomice rolnictwa. Przyjęto wtedy 61 słuchaczy, których wybrano w trybie egzaminu konkursowego spośród 200 kandydatów. W rok później uruchomiono ekonomikę przemysłu, co wpłynęło w sposób znaczący na wzrost zainteresowania studiami ekonomicznymi w UMCS. W roku akad. 1966/1967 przyjęto na obydwie specjalności już 157 słuchaczy. Dobry start ekonomice rolnictwa zapewnili znani specjaliści, przede wszystkim A. Woś, Z. Adamowski oraz W. Kwiecień. Specjalność tę z dobrym skutkiem rozwinęli następnie uczniowie profesora A. Wosia: J. Zalewa i S. Ogrodnik a ostatnio specjalność tę zasilił prof. H. Pludowski. Ekonomika przemysłu zawdzięczała swój szybki rozwój ofiarnej i owocnej pracy W. Holtzmana i jego najbliższych współpracowników: Z. Mitury, L. Siejaka i Z. Szelocha.

Dopiero po 12 latach (1977 r.) zdecydowano się na otwarcie nowego kierunku kształcenia, choć przez długi czas Wydział był pod silną presją administracji gospodarczej i przedsiębiorstw, domagających się uruchomienia ekonomiki obrotu towarowego, finansów i rachunkowości. Właśnie w tych specjalnościach był w regionie największy deficyt kadrowy, zresztą utrzymujący się do dnia dzisiejszego. Rada Wydziału zdecydowała jednak o wyborze kierunku ekonomiczno-społecznego ze specjalnością: ekonomika pracy i polityka społeczna. Uznano bowiem, że absolwenci tej specjalności, jako bardziej ogólnej, będą mieli szansę na szybszą adaptację zawodową. Ważne było również przeświadczenie, że nowa specjalność o wyraźnie interdyscyplinarnym charakterze, znajdzie oparcie naukowe i kadrowe w dyscyplinach uprawianych w skali uczelni i lubelskiego środowiska akademickiego. Nowy kierunek uzyskał oparcie w zespole kierowanym przez T. Przeciszewskiego, znanego specjalisty w zakresie polityki społecznej.

W tymże samym roku akademickim 1977/1978 w ramach ogólnopolskiego planu kształcenia organizatorów, Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki powołano na naszym Wydziale kolejny kierunek: organizację i zarządzanie. Odpowiadał on koncepcji rozbudowy Wydziału, choć nastręczał trudności kadrowe. Punkt wyjścia do rozwinięcia kształcenia stanowił Zakład Organizacji i Zarządzania, pod energicznym kierownictwem Z. Szelocha. W stosunkowo krótkim czasie powiększyło się grono pracowników naukowych tej specjalności. Istotnym wzmocnieniem było przeniesienie służbowe J. Kur-

nała z SGPiS i powołanie pod jego kierownictwem Zakładu Teorii Organizacji.

Po odejściu na emeryturę W. Holtzmana w 1976 r. i niespodziewanej śmierci L. Siejaka w 1984 r., wobec braku samodzielnego pracownika naukowego w Zakładzie Ekonomiki Przemysłu, Ministerstwo zawiesiło rekrutację studentów na ekonomikę przemysłu. Specjalność ta utrzymała się jedynie w rzeszowskiej Filii UMCS oraz Punkcie Konsultacyjnym w Stalowej Woli. Utratę wspomnianej specjalności postanowiono zrekompensować przez otwarcie kształcenia w zakresie ekonomiki gospodarki żywnościowej. Specjalność tę powołał Rektor w roku akademickim 1989/1990. Odpowiada ona planom rozwoju kompleksowej gospodarki żywnościowej w makroregionie środkowo-wschodnim. Wydziałowi zaś daje szansę dalszego rozwinięcia dyscyplin ekonomicznych powiązanych z rolnictwem.

W ciągu 25 lat, które upłynęły od przyjęcia pierwszych studentów bardzo wyraźnie zwiększały się zadania dydaktyczne Wydziału na studiach dziennych i różnych formach studiów zaocznych. Liczba kształconych z 61 w 1965/1966 r. wzrosła do 1750 w bieżącym roku akademickim 1989/1990, w tym na studiach dziennych 921. Coroczne limity przyjęć utrzymywały się na wysokim poziomie. Swego rodzaju rekord pod tym względem stanowił rok akad. 1971/1972, kiedy przyjęto na pierwszy rok 1856 słuchaczy, w tym 1203 na studia zaoczne w Lublinie i Punktach Konsultacyjnych w Rzeszowie, Tarnobrzegu i Jarosławiu. Studia zaoczne w Rzeszowie prowadził Wydział wespół z krakowską WSE, co było bez precedensu w skali kraju.

Według stanu na 31 grudnia 1989 r. studia na Wydziale ukończyło 6102 absolwentów, w tym 3941 magistrów i 2161 dyplomowanych ekonomistów. Bardzo duże zapotrzebowanie na zaoczne studia ekonomiczne sprawiło, iż w latach 1976-1985 wyraźna była przewaga absolwentów studiów dla pracyjących nad dziennymi. W 1976 r. (60,1% i 39,9%), w 1979 r. (51,4% i 48,6%), w 1981 (54,0% i 46,0%), w 1985 (54,1% i 45,9%). Jeśli chodzi zaś o procentowy udział absolwentów poszczególnych kierunków, w tym samym czasie 76,4% absolwentów stanowili przedstawiciele kierunku ekonomiki i organizacji produkcji, 12,7% ekonomiczno-społeczny (od 1980 r.), 10,8% organizacji i zarządzania (od 1980 r.). Wśród absolwentów Wydziału Ekonomicznego było 4 cudzoziemców. Jeden z nich Meksykańczyk Eduardo Carlos Aviles od 1987 r. przebywa u nas na studiach doktoranckich, przygotowując dysertację doktorancką pod kierunkiem U. Wich. Trzeba podkreślić, że tak rozległego i szybko rozwijającego się kształcenia nie notował żaden z wydziałów Uniwersytetu. Temu wysokiemu wysiłkowi kadry, przez długi czas towarzyszyły napięcia i kłopoty w realizacji procesu dydaktycznego, w roz-

woju badań naukowych i w kształceniu młodych adeptów nauki. Wprawdzie podobne tendencje wystąpiły również w innych środowiskach ekonomicznych, tutaj wszakże zarysowały się ostrzej. Przeciętnie na jednego nauczyciela akademickiego przypadało w pierwszym okresie pracy Wydziału około 17 studentów, na profesora i docenta 120. Szczególnie duże zadania dydaktyczne przypadały na ekonomię polityczną, której pracownicy odbywali zajęcia na wszystkich wydziałach i kierunkach kształcenia. Trzeba wiedzieć, że w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych na UMCS studiowało blisko 15 tys. słuchaczy. Wydział obok ekonomii politycznej świadczy usługi dydaktyczne na rzecz różnych jednostek kształcenia uniwersyteckiego. Dotyczy to planowania gospodarczego dla prawników, planowania przestrzennego i historii gospodarczej dla geografów, demografii i statystyki historycznej dla historyków.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Niejednolita struktura wewnętrzna Wydziału, opisane trudności z pozyskaniem dojrzałych pracowników oraz absorbujące zadania dydaktyczne i organizacyjne, stwarzały określone bariery w działalności naukowej. Nie bez znaczenia była okoliczność, iż samodzielni pracownicy kształtującego się zespołu naukowego, wywodzili się z rozmaitych środowisk akademickich, reprezentując różne szkoły i bardzo zróżnicowaną problematykę badań. Z tych względów powstające programy naukowe koncentrowały się wokół osób i były realizowane w skali poszczególnych katedr, później instytutów. Proces merytorycznej integracji badań naukowych przebiegał więc w tych warunkach nieco wolniej. Od początku wszakże znalazły się określone problemy badawcze, które skupiały większe zespoły nie tylko w łonie rozrastających się zakładów i instytutów ale nawet w przekroju międzyinstytutowym. Dotyczyło to zwłaszcza studiów teoretycznych i empirycznych nad społeczno-gospodarczym rozwojem Lubelszczyzny, najpierw jako województwa, później w skali makroregionalnej. Poczesne miejsce przypadło tutaj problematyce agrarnej. Rozwijające się badania powstawały przy ścisłej współpracy z instytucjami naukowymi lubelskiego i pozalubelskiego środowiska akademickiego oraz jednostkami gospodarki uspołecznionej.

Wśród zagadnień przyciągających wielu pracowników i stanowiących ich oryginalny dorobek należy wymienić problem wzrostu gospodarczego w ujęciu regionalnym, zwłaszcza studia dotyczące regionu gospodarczo zacofanego. Opracowania w tym przedmiocie bazowały na rolnictwie i kompleksie gospodarki żywnościowej. Istotne miejsce zajęły tutaj rozległe badania nad zagospodarowaniem obszaru wielkiej melioracji wodnej Kanału Wieprz-Krzna, których rezultatem były artykuły, praca doktorska Z. Mykowskiej

oraz 8 prac magisterskich. (Z tematem tym związana była ogólnopolska konferencja zorganizowana w kwietniu 1972 roku przez Komitet Badań Regionów Uprzemysłowionych PAN, wespół z jego lubelską sekcją i pracownikami Wydziału Ekonomicznego. Pokłosiem konferencji był specjalny zeszyt nr 57 z 1973 r. wydany przez PAN). Ważną wymowę posiadają także efekty badań nad czynnikami wzrostu produkcyjności i wydajności pracy w rolnictwie oraz nad instrumentami sterowania rolnictwem. Pożyteczne były również wyniki prac nad metodami modelowymi w badaniach ekonomiczno-rolniczych (W. Kwiecień).

Na uwagę zasługują studia nad teorią niepewności i ryzyka wnoszące pewne ustalenia dla gospodarki w okresie, kiedy problematyka ta nie mieściła się w teorii i praktyce ekonomicznej (W. Grzybowski). Zespół zajmujący się problematyką planowania i polityki gospodarczej, kierowany przez T. Przeciszewskiego, najpierw skupił uwagę na zagadnieniach ekonomiki szkolnictwa wyższego oraz ekonomiki gospodarki mieszkaniowej, współpracując w tej mierze z Instytutem Gospodarki Mieszkaniowej. Analizą zaś systemów zarządzania gospodarką narodową w Polsce i innych krajach socjalistycznych zajął się J. M. Grabowiecki. Badaniami nad urbanizacją oraz szeroko rozumianym zagospodarowaniem przestrzennym zajęła się U. Wich. Aktywny jest zespół naukowy zajmujący się org. i zarządzaniem (Szeloch, Kurnal).

Na Wydziale prowadzi się badania w zakresie historii polskiej myśli ekonomicznej, rozpoczęte ciekawymi studiami A. Gurnicza nad koncepcjami społeczno-ekonomicznymi w programach polskiego ruchu ludowego i spółdzielczego. Kontynuację tych zagadnień stanowią badania A. Golec. Przeszłością gospodarki Lubelszczyzny od XVIII-XX wieku zajmują się historycy. Istotny walor poznawczy mają w tym zakresie studia nad osobliwymi instytucjami gospodarczymi z tego regionu - Ordynacja Zamojska oraz Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie. Matematycy koncentrują się na badaniach teorii funkcji analitycznych, a kierownik zespołu Z. Lewandowski jest nadto od wielu lat recenzentem Revue Mathematique.

Zarysowany w dużym skrócie nurt badań własnych nie zmienił się do dziś w sposób zasadniczy, choć zwiększyła się liczba opracowywanych tematów i wykonawców. Obok badań własnych pracownicy Wydziału bardzo wcześnie podejmowali się wykonania tematów zleconych (W. Holtzman, Z. Szeloch, W. Grzybowski, P. Karpuś, W. Kwiecień, T. Przeciszewski, U. Wich). Przybywało nowych tematów i rozszerzył się krąg współpracowników w ramach instytutów, także w skali całego Wydziału. Takie powiązania interdyscyplinarne sprzyjały procesowi integracji naukowej Wydziału. Aktualnie prowadzi się na Wydziale badania nad tematami zleconymi (w ramach te-

matów centralnych) w obydwu instytutach i Katedrze Ekonomii Politycznej.

Wydział posiada swój organ wydawniczy w postaci sekcji H (oeconomia) "Annales UMCS", powołany w 1967 roku. Pierwszym redaktorem naukowym sekcji ekonomicznej był profesor Stefan Buczkowski (t. I-II), następnie W. Holtzman (t. III-IX). Od t. X do dnia dzisiejszego czasopismo to redaguje R. Orłowski. Sekcja ekonomiczna "Annales" ogłasza oryginalne prace specjalistyczne w skali lubelskiego środowiska wyższych szkół państwowych. Udostępnia także swe łamy przedstawicielom pozalubelskich środowisk naukowych oraz cudzoziemcom współpracującym z Wydziałem. Z myślą o odbiorcach zagranicznych coraz więcej artykułów ogłasza się w językach kongresowych. Tomy ekonomiczne wymieniane są z 14 ośrodkami uniwersyteckimi za granicą. Trafiają one do 21 instytucji naukowych w Polsce. Do chwili obecnej ukazało się XXII tomy o objętości 420 arkuszy wydawniczych. Zawierają one 337 prac. Rocznik nasz jest jedynym dotąd naukowym czasopismem ekonomistów we wschodniej Polsce, integrującym specjalistów w dziedzinie nuak ekonomicznych. Za jego pośrednictwem możliwa jest prezentacja badań i naukowa interpretacja zjawisk społeczno-gospodarczych makroregionu.

Znaczący jest dorobek naukowy pracowników Wydziału wyrażający się liczbą przeszło 2 tys. pozycji w czasopismach krajowych i zagranicznych w tym około 150 książek. W serii rozpraw Wydziału Ekonomicznego ukazało się drukiem: 19 prac habilitacyjnych, 10 doktorskich i 9 innych opracowań zbiorowych.

W ramach umów UMCS z uczelniami zagranicznymi nawiązano bezpośrednią współpracę z uniwersytetami we: Lwowie, Erewaniu, Jassach, Modenie, Camerino Lecce, Innsbrucku i Kassel. Kilku naszych pracowników przebywało za granicą w charakterze visiting proff. - J. Kurnal (USA, RFN, Szwecja), T. Przeciszewski (USA), Z. Szeloch (Austria).

PODSUMOWANIE

W dotychczasowej działalności Wydziału Ekonomicznego można wyodrębnić dość wyraźne trzy okresy, których cezury czasowe wyznaczają lata 1965-1975, 1976-1986 oraz 1987-1990. Pierwsze dziesięciolecie, będąc początkiem pracy Wydziału, wypełnione były poważnym wysiłkiem organizacyjnym i dydaktycznym. Za ważne etapy rozwoju w tym czasie należy uznać otrzymanie przez Wydział uprawnień do nadawania stopni doktora i doktora habilitowanego, organizację badań naukowych, ukazanie się pierwszych numerów sekcji ekonomicznej "Annales" oraz wypuszczenie pierwszych absolwentów.

Drugie dziesięciolecie, upłynęło pod znakiem dużych osiągnięć w rozwoju młodej kadry naukowej, dalszego umocnienia kierunków kształcenia

i rozszerzania pola pracy naukowej. Znaczenie tych osiągnięć podnosi fakt, iż odbywały się one w trudnych warunkach odejścia 8 samodzielnych pracowników naukowych. Nader ważnym wydarzeniem było uzyskanie własnych pomieszczeń, które stały się istotnym czynnikiem integracyjnym i stabilizującym.

Wejście Wydziału w trzecie dziesięciolecie pracy charakteryzowało ożywienie naukowe i widoczny postęp w finalizowaniu habilitacji. Ważne było odblokowanie uprawnień habilitacyjnych Rady Wydziału, możliwe dzięki awansom naszych pracowników i przyjściu profesorów z zewnątrz. Za największe jednak osiągnięcie należy uznać pierwsze habilitacje wychowanków Wydziału. Poważny wzrost liczbowy samodzielnej kadry dał mocną podstawę pod dalszą stabilizację Wydziału, umożliwił rozwój kształcenia i intensyfikację pracy naukowej.

Na najbliższą przyszłość nie zakłada się wielkich zmian. Trzeba bowiem umocnić i ulepszyć to czym Wydział dysponuje dzisiaj, po 25 latach pracy. Najpilniejszą jednak sprawą będzie opracowanie takiego programu kształcenia studentów, który uwzględniając nowe realia społeczno-gospodarcze, przygotuje ich odpowiednio do pracy zawodowej. Ważnym elementem aktualnego kształcenia ekonomisty jest profil menedżerski absolwenta. Uwzględnienie tego w naszym programie jest możliwe w oparciu o uprawiany kierunek organizacji i zarządzania i rysującą się w tym zakresie współpracę z zagranicą.

Na koniec refleksja następująca. Czy dotychczasowy kierunek rozwoju Wydziału i sugestie ostrożnych zmian, są zbyt ambitne, czy zbyt skromne? Wydaje się, że nasi młodzi pracownicy powinni chcieć więcej aniżeli ich starsi koledzy, jako że uczniowie winni być lepsi od mistrzów. Każdy program określony jest tym kto i jak wysoko mierzy, jest kwestią potrzeb, wyważonego rozsądku i skalkulowanej odwagi. Można by zatem życzyć sobie byśmy przy rozważaniu dalszego rozwoju Wydziału mieli choćby część tej odwagi i wyobraźni jaką miało kilku ludzi 25 lat temu, kiedy w 1 salce, mając kilka pokoi do dyspozycji, podjęli zorganizowanie Wydziału, który dziś dysponuje imponującymi pomieszczeniami, skupia około 120 pracowników i kształci bez mała 2 tys. studentów, nadał 122 stopnie doktorskie i przeprowadził 9 przewodów habilitacyjnych.[1]

SUMMARY

Three periods may be clearly distinguished in the past history of the Economy Department: 1965-75, 1976-86 and 1987-90 The first decade may be characterized by

[1]Referat wygłoszony na Jubileuszowym posiedzeniu Rady Wydziału Ekonomicznego w dniu 15 lutego 1990 r.

teaching and organization processes. The Economy Department acquired powers to confer university degrees and started to organize scholary research. First numbers (5) of the economy section "Annales" were printed and first students graduated from our department at that time.

During the second decade we may stress the appearance of new young scholars, further development of teaching metchods and techniques and scholarly research at our department. Apart from that, the fact that we obtained our own building was a very important integration and stabilization factor.

During the third decade we can speak about publishing many qualifying thesis and other scholarly papers. The promotion of our young staff members and professors from other centres who came to work at our department enabled our Department Council to exercise powers to qualify for assistant-professorship. The first qualifying thesis of our graduates can be estimated as the greatest achievement of that period. All these things were responsible for further development of scholarly research and gave basis for stabilization of our Department. Here a few numbers can be presented. In 1965 20 academic teachers (and only assistant professors among them) worked at the Economy Department. In 1990 in February, 116 academic teachers worked here (8 professors and 10 assistant professors among them). The teaching activity started in 1965/66 and concerned only one speciality - agricultural economics with 61 students. In 1989/1990 there were 5 specializations: agricultural economics, food administration economics, labour and welfare policy economics, management and administration. 1750 students studied at our department at that time. Besides, 720 m^2 of our premises in 1975 changed into 3160 m^2 in 1988.

We do not expect great changes in the nearest future. Our aim is to consolidate and improve things representative of our department today. The most important problem, however, is to work out and realize in practice a new teaching programme that would take into account our new reality and adequately prepare our students for their work.